

**БЕЛАРУСКАЯ МОВА Ў КАНТЭКСЦЕ СУЧАСНЫХ
ЛІНГВАДЫДАКТЫЧНЫХ ТЭНДЭНЦЫЙ**

УДК 811.161.3'38

**ЛЕКСІЧНЫЯ АСАБЛІВАСЦІ ПРАПАВЕДНІЦКАГА
ПАДСТЫЛЮ КАНФЕСІЙНАГА СТЫЛЮ
СУЧАСНАЙ БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ**

Будзько І. У., канд. філал. навук, дацэнт
*Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт,
Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Анатацыя: у артыкуле разглядаюцца лексічныя асаблівасці прапаведніцкага стылю канфесійнага стылю сучаснай беларускай мовы ў праваслаўным моўным кантынууме ў аспекце спецыфікі перакладу канфесійнай праваслаўнай тэрміналогіі на сучасную беларускую мову.

Ключавыя словы: канфесійны стыль, прапаведніцкі падстыль, праваслаўны моўны кантынуум, рэлігійная тэрміналогія, лексічныя варыянты.

**LEXICAL FEATURES OF THE PREACHING SUB-STYLE OF
THE CONFESSIONAL STYLE OF THE MODERN
BELARUSIAN LANGUAGE**

Budzko I. V., ass. professor, Ph.D (in Philology)
*Belarusian National Technical University
Minsk, Republic of Belarus*

Summary: the article deals with the lexical features of the confessional style's preaching sub-style of the modern Belarusian language in the Orthodox language continuum in the specifics aspect of the confessional terminology translation into the modern Belarusian language.

Keywords: confessional style, preaching sub-style, Orthodox language continuum, religious terminology, lexical variants.

Выкарыстанне беларускай мовы ў праваслаўнай царкве патрабуе асобнага падрабязнага асвятлення. Насуперак распаўсюджанаму меркаванню аб тым, што быццам бы беларуская мова ў сакральнай сферы грамадства падтрымліваецца толькі каталіцкім касцёлам і абсалютна блакуецца праваслаўнай царквой, насамрэч сітуацыя значна больш складаная і патрабуе асобнага асвятлення. Калі гаварыць каротка, то праблемы моўная сітуацыя ў праваслаўнай царкве адлюстроўваюць наогул праблемы з беларускай мовай у беларускім грамадстве.

З атрыманнем незалежнасці Рэспублікай Беларусь, з наданнем беларускай мове статусу адзінай дзяржаўнай, а потым адной з дзвюх дзяржаўных, што яшчэ суаднеслася з вяртаннем рэлігіі ў постсавецкае грамадства, адразу засігналізавала пра сябе праблема выкарыстання беларускай мовы ў рэлігійнай сферы. У Праваслаўнай Царкве гэтае пытанне ад пачатку стала цэнтралізаваным і трапіла пад увагу кіраўніцтва БПЦ. У пачатку 1989 года была створана Біблейская камісія БПЦ па перакладу тэкстаў Свяшчэннага Пісання і богаслужэнняў на беларускую мову, у выніку дзейнасці якой былі перакладзены асноўныя малітоўныя тэксты, Чацьвераевангелле, тэксты пропаведзей. Па сведчанні протаіерэя Сергія Гардуна, перакладчыкі імкнуліся звяртацца да старажытнагрэчаскай мовы як да мовы-арыгіналу гэтых тэкстаў. Тэкставае напаўненне з часам мянялася, уносіліся пэўныя змены, у асноўным, у вобласці праваслаўнай тэрміналогіі. Адносіны БПЦ да рэлігійнай тэрміналогіі на беларускай мове і, адсюль, увогуле да богаслужэння па-беларуску яркава праявіліся ў выданні 2022 г. “Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі” (Мінск: Прыход Свята-Петра-Паўлаўскага сабора ў Мінску) [1]. Адрозна трэба адзначыць, што складальнікі слоўніка пры перакладзе большасці тэрмінаў вельмі актыўна выкарыстоўвалі лексіку беларускай мовы, часам не толькі літаратурнай, але і народнай, без уплыву рускай або царкоўнаславянскай (*благодарственные молитвы – падзячныя малітвы, малітвы падзякі; бдение – няспанне, трыванне, Богамладенец – Богадзіця, Богадзіцятка, вдуновение – удзіманне, веление – загад, наказ,*

пакибытiе – новае жыццё, *адраджэнне*, *Зжыдiтель* – стварыцель, стваральнiк, *будаўнiк*, *Путеводiтельнiца* – шляхавадзiцелька і пад.). Прынцыповую пазiцыю аўтары-складальнiкi занялi адносна перакладу некаторых лексем на беларускую мову. У першую чаргу, гэта тычыцца слова *ангел* (катэгарычна адмоўлены *анёл*) і яго вытворных *ангелападобны*, *ангел-ахоўнiк*, *архангел*; няма ў слоўнiку аднакарэннага прыметнiка, аднак, мяркуем, што гэта быў бы *ангельскi*. Наступны момант – першая частка складаных слоў, якая па-царкоўнаславянску гучыць як *благо-*, аб спецыфіцы ўжывання гэтых слоў у беларускай мове аўтары нават напісалi ў прадмове да выдання, крытыкуючы абаронцаў *добро-* (*добра-*) з той прычыны, што *блага* па-беларуску “кепска, дрэнна”. Адстойваючы наяўнасць у беларускамоўным сакральным кантэксце кампазітаў з *блага-*, укладальнiкi слоўнiка змясцiлi ў выданнi наступныя артыкулы: *благовест* – *благавест*, *Благовещение* – *Благовешчанне*, *благоговение* – *благагавенне* (але побач *глыбокая пашана*, *глыбокая павага*), *благодать* – *благадаць*, *благословение* – *благаславенне*, *благословенный* – *благаславенны*, *благаслаўёны*, *благочиние* – *благачынне*, але побач з гэтым сустракаем *благая* – *дабрабыт*, *благiй* – *добры*, *благодарный* – *дабраверны*, *благовествование* – *дабравесце*, *благовестие* – *дабравесце* і пад. Яшчэ адна лексема, вакол перакладу якой на беларускую мову вядуцца безупынныхы спрэчкi – *Рождество*, аўтары названага выдання прапануюць “развесцi” пераклад гэтага тэрмiна ў залежнасцi ад семантыкi: 1) *нараджэнне* (працэс з’яўлення на свет); 2) *Ражджаство* (свята); 3) *нараджанае* (*тое, што нарадзiлася або той, хто нарадзiўся*). У дачыненнi да сына Бога – *Ражджаство Хрыстова*, але *Рождество Пресвятыя Богородицы* – *Нараджэнне Прасвятой Багародзiцы*; *Рождество Иоанна Предтечи* – *Нараджэнне Іаана Прадцечы*.

Што да спецыфікi выкарыстання беларускай мовы ў праваслаўнай царкве, то можна з упэўненасцю сказаць, што яна цалкам адлюстроўвае сiтуацыю з выкарыстаннем беларускай мовы ва ўсiх сферах грамадства: і ў адукацыi, і ў культуры і iнш. Прынамсi раз на тыдзень (радзей раз на месяц) iдуць беларускамоўныя службы ў Петра-Паўлаўскiм саборы (Мiнск), асаблiва падтрымліваецца гэтая справа дзейнасцю беларускага Брацтва Трох Вiленскiх пакутнiкаў, у прыходзе Архангела Мiхаiла ў Мiнску, у гарадзенскiх цэрквах (у тым лiку ў знакамiтай Каложы)

і ў населеных пунктах Зэльва, Шчучын, Ваўкавыск, у Спаса-Еўфрасіньеўскай царкве ў Івянцы. Часам вернікі наракаюць на нязручны час – службы на беларускай мове адбываюцца вельмі рана. Адно можна сцвярджаць без усялякіх сумненняў: моўная (у прыватнасці) тэрміналагічная база абслугоўвання беларускай мовай сферы сакрум (маецца на ўвазе праваслаўны кантынуум) падрыхтавана цалкам. Можа, у тэкстах па-беларуску будзе троху больш русізмаў ці царкоўнаславянізмаў, можа часам сустраўнацца непажаданыя формы дзеепрыметнікаў тыпу *відушчы*, але гэта не паўплывае крытычна на агульную якасць беларускамоўных тэкстаў у праваслаўнай царкве, не зробіць іх мову макаранічнай ці нечым нахштальт трасянкі. Цікавы факт: многія відавочцы выкарыстання беларускай мовы ў праваслаўнай царкве сцвярджаюць, што справа гэта ідзе больш лёгка ў параўнанні з распаўсюджаннем рускай мовы (не царкоўнаславянскай!) у рускай праваслаўнай царкве ў Расіі.

Лексічныя асаблівасці прапаведніцкага падстылю канфесійнага стылю сучаснай беларускай мовы цалкам пацвярджаюць выкладзеныя вышэй назіранні. Матэрыялам для даследавання паслужылі наступныя тэксты пропаведзей праваслаўных патрыярхаў і святароў (Філарэта Мінскага і Слуцкага. Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі, епіскапа Арцемя Кішчанкі і інш.).

Сярод найменняў Бога, святых, прадстаўнікоў розных чыноў нябеснай іерархіі ў тэкстах пропаведзей зафіксаваны наступныя намінацыі. Для наймення Бога-Айца і Бога-Сына ўжываюцца лексемы *Бог, Бог Жывы і Сапраўдны, Уладыка, Гаспадар, Несмяротны, Тварэц (Творца), Міласэрны Творца, Госпад, Гасподзь, Гасподзь Усемагутны Хрыстос, Іісус Хрыстос, Хрыстос – Цар Іудзейскі, Цар Ізраілеў, Сын Божы, Сам Адзінародны Сын Божы, Хрыстос – Жыццядацель, Богадзіця, Той, Хто дараваў нам выратаванне, Настаўнік, Пераможца, Айцец, Сын, Сьвяты (!) Дух, Уваскрэслы Спасіцель, Збавіцель, Уваскрэслы Госпад, Хрыстос Уваскрэслы, Добры* (як субстантываваная форма), *Айцец Нябесны; трэцяя іпастась Святой Троіцы іменуецца Дух, Сьвяты (Сьвяты) Дух, Усесьвяты Дух, Дух Яго Любоўі. Вучні Іісуса Хрыста – Апостал, апосталы, жывыя сведкі* (маецца на ўвазе Іісуса і яго вучэння), *евангеліст Лука, евангеліст Матфей, апостал Пётр, святы апостал Іакаў, святы Лука, апостал Павел, супольнікі божай прыроды, святыя айцы, свяціцель Іаан Златавуст; маці Іісуса намінуецца*

Прачыстая Маці, святая Марыя, пакорлівая Дзева, Святое Сямейства; звяртае на сябе ўвагу і ўжыванне слова *ангел: светлы ангел* (формы *анёл* у тэкстах не зафіксавана). Да падзей біблейскай гісторыі адносяць нас лексемы *першыя людзі – Адам і Ева*. Негатыўную канатацыю маюць наступныя намінацыі данага тэматычнага аб'яднання: *сатана, праціўнік Божы, дыявал, злы дух, духі зла, князь свету, “звер Апакаліпсіса”, “князь свету гэтага”, князь свету, Іуда, апакаліптычная блудніца*.

Асобна варта спыніцца на найменнях святароў, мучанікаў, святых асоб. Назвы прадстаўнікоў царкоўнага кіраўніцтва прадстаўлены ў асноўным лексэмамі грэчаскага паходжання: *мітрапаліт, Патрыяршы Экзарх, інак, ігумен, іпадыякан, епіскап*; шырока выкарыстоўваюцца словы *мучанік, свяшчэннамучанік, пастыр, архіпастыр, манах, свяціцель, падзвіжнік (святых падзвіжнікі), святар* і побач *свяшчэннаслужыцель, настояцель*; з негатыўным адценнем значэння ўжываюцца *папа рымскі, уніяцкі епіскап, літоўскі епіскап, беларускія уніяцкія іерархі, фарысей, першасвятар*; варта адзначыць і грэчаска-візантыйскі ўплыў на напісанне ўласных імёнаў свяціцелей і патрыярхаў: *свяціцель Грыгорый. Іаан Васторгаў, святы праведны Іаан Кранітацкі*. Элемент зборнасці прысутнічае ў намінацыях *духавенства, Божыя угоднікі (!), воіны Хрыстовы, мучанікі за веру, афонскія манахі*.

Назвы прадстаўнікоў паствы, вернікаў, прыхільнікаў розных напрамкаў хрысціянскага веравызнання: *малітвенікі* (тыя, хто шчыра моляцца), *поснікі, вернікі, Божай прыроды вернікі, верныя, бліжні* (любоў да бліжняга), *богавыбраны народ Божы, праваслаўны народ, праваслаўныя, народ Божы, праваслаўныя беларусы, праваслаўныя хрысціяне, веруючыя хрысціяне, першыя хрысціяне, авечкі* (у пераносным значэнні “паства”), *пастух* (у пераносным значэнні “пастыр”), *Вызнаўцы* (тыя, хто вызнае праўдзівую веру), *Новамучанікі, хрысціяне, “цудатворца”, баганосцы, супольнікі* (у значэнні “адзінаверцы”), *чалавек духоўны, духоўныя дзеці, узлюбленыя ў Госпадзе дзеці Беларускай Праваслаўнай Царквы, дзеці Царквы, браты і сёстры, прыхаджане*. У якасці проціпастаўлення адзначаным вышэй лексэмам выступаюць намінацыі *язычнікі, католікі, лаціняне, пратэстанты, бязбожнікі, уніяты, іудзеі, іканаборцы*, якім у тэкстах пропаведзей нададзена негатыўнае адценне семантыкі.

Сярод назваў храмаў і культавых збудаванняў і іх частак сустракаюцца намінацыі *Царква, Іерусалімскі храм, праваслаўны храм, манастыр, царква наша, Полацкі Сафійскі сабор, духоўныя школы, прастол Божы, амфон, алтар*; словы *касцёл, уніяцкая царква* ўжываюцца з рэзка адмоўным адценнем семантыкі.

Аналізуемая тэксты пропаведзей прысвечаны двум вялікім святам – Вялікадню і Божаю Нараджэнню, таму тут сустракаем выразы *Раждзаство Хрыстова, Нараджэнне Госпада, святыя дні, святочныя дні, адзінства народа Божага, пасха Хрыстова, Пасха, пост (светланосны пост), Вялікі пост, Нядзеля Праваслаўя, Нядзеля Перамогі Праваслаўя, святая Чатырохдзесятніца, святая, Свята Перамогі Праваслаўя, нядзеля светланосных постаў, нядзеля Крыжапаклонная, Вялікая Пятніца, святая са святаў, пасхальны дзень, святая Уваходу Гасподняга ў Іерусалім*.

Прадметная культурная лексіка прадстаўлена намінацыямі *ікона, (святая ікона), яслі Хрыста, Віфлеемская зорка, святыя выявы, Нерукатворны Вобраз Госпада Бога і Збавіцеля, Крыж (шанаванне Крыжа), абярэг, Крыж Хрыста – пуцяводная зорка, святая Плашчаница, Распяцце (як прадмет), фелонь*.

Група намінацый характарызуе спосабы звяртання да вернікаў, малітоўныя звароты, словы, пропаведзі, малітвы: *прытча, пропаведзь, пасланне, пісанне, Святое Пісанне, свяшчэннае Пісанне, Евангелле, Кнігі Жыцця, Міланскі эдыкт, евангельскае чытанне, святочнае богаслужэнне, богаслужэнне, псалом, малітва (станавіцца на малітву, пакаянная малітва, амвонная малітва), маліцца, малітоўны, малітоўныя звароты, просьбы да Бога, закон (законы), законы Божыя, Закон Божы, закон Маісееў, заповедзь Божая, богаслужэнне, пасхальнае прывітанне, пасхальнае пасланне, слова Апостала, завет, прамудрасць Божая, хрысціянскі догмат, дагматычнае вучэнне Царквы, служыць, багаслоўскія ідэі, літургія Ранейасвячоных дароў, асанна, Амінь, хрэсны ход, літургія, прычасце, песнапенні, Пасхальнае віншаванне і інш.*

Увагі заслугоўваюць і намінацыі напрамкаў веравызнання, што ўжываюцца ў прапаведніцкім падстылі. З нейтральнай семантыкай ужываюцца словы, што адлюстроўваюць агульныя паняцці *вера, рэлігія, хрысціянства*. У праваслаўным кантытууме станоўчую канатацыю маюць словы і выразы тыпу *праваслаўная вера, Царква, Праваслаўная Царква, праваслаўныя абрады, Праваслаўе, Святое*

Праваслаўе, Царква Хрыстова, Беларуская Праваслаўная Царква, святая Праваслаўная Царква, Святая Царква. З адмоўнай, негатыўнай семантыкай ужываюцца словы і выразу тыпу каталіцтва, уніяцтва, каталіцкая вера, царкоўны сабор, унія, ерась, невуцтва, іканаборства, бязбожжа, лжэвучэнне, расколы і пад.

Згодна з рэлігійнымі ўяўленнямі свет падзяляецца на прастору для праведнікаў і прастору для грэшнікаў. Для намінацыі адпаведна выкарыстоўваюцца словы *свет нябесны, звыш (Звыш), Царства Божае, царства Любоўі і Святла, жыццё вечнае і пекла, царства дывала*. Прамежкавае месца часовага існавання чалавека ў гэтым свеце намінуецца *свет зямны, свет гэты, грэшны свет*. У такім жа значэнні ўжыта і слова *мір: богазапаветны мір, мір з Богам, мір з самім сабою*.

Для намінацыі розных абрадаў выкарыстоўваюцца лексемы *Хрышчэнне, Таінства Хрышчэння, споведзь, прычасце, хрышчэнне Русі, рэлігійны абрад, лад царкоўнага жыцця, вяччанне, пахаванне, пакаянне, устрыманне, ахвяраванне, ахвяра (Крыжовая Ахвяра), святая Еўхарыстыя і пад.*

Сярод іншых намінацый, што маюць канкрэтную семантыку, увагі заслугоўваюць *польска-каталіцкая экспансія, Галгофа, распяць (распяце)*.

Значная колькасць слоў, якія забяспечваюць лексічны малюнак прапаведніцкага падстылю (праваслаўны кантынуум) належыць да абстрэм або да лексем з напаўабстрактнай семантыкай.

Прапаведніцкі падстыль канфесійнага стылю вылучаецца маральна-этычнай скіраванасцю ў бок вернікаў, у бок паствы, яго задача – настаўляць грэшных і няверніх на правільны шлях, таму невыпадкова ў складзе пропаведзей вылучаецца вялікая колькасць абстрэм са станоўчай канатацыяй, пры дапамозе якіх ствараецца агульны этычны малюнак пропаведзі як узорнай мадэлі настаўляльнага тэксту. Адзначаны тут лексемы з агульным значэнне *вера (вераванне, сімвал веры, адступанне ад веры, вяртанне да веры, вера апостальская, вера праваслаўная, вера крыжаносная, вера аске тычная, вера падзвіжніцкая, жывая вера, вера ў Крыж, вера ў Хрыстова Уваскрэсненне, глыбіні веры), вернасць, дабро (даброты), добрасць, доўгацярылівасць, жыццё (жыццё ў Богу, жыццё вечнае, крыніца жыцця вечнага, шлях жыцця, шлях у жыццё вечнае), воля (воля Божая), ісціна (вызнанне ісціны), быццё (адухоўленае*

быццё, быццё Божэе), святло (яўленне Святла, Боскае святло, Нястворанае Боскае святло, перамога Святла, святло Уваскрасення, прасвятленне, прасвятляцца), азарэнне (азарацца), надзея, любоў (плады любові Хрыста, Дух Яго любові, Любоў Хрыста, Бог ёсць Любоў, бязмежная любоў да Бога), слава (услаўленне, вянец славы, праслаўляць Хрыста), выратаванне, збаўленне, жыццё (жыццё вечнае, духоўнае жыццё, хрысціянскае жыццё, зямное жыццё, мірскае жыццё), цуд, святы (святасць), подзвіг (духоўныя подзвігі, пакаянны подзвіг, малітоўны подзвіг, хрысціянскі подзвіг, подзвігі малітвы і посту, подзвіг у трыванні), падзвіжніцтва (праваслаўнае падзвіжніцтва), праца (духоўная праца), Добрая Вестка, цуд (цуды, цуд тварэння, цуд міласэрнасці), лагоднасць, устрыманасць, пакора (дух пакоры), пакорнасць, пакорнамудрасць, радасць (Сусветная радасць Светлага Хрыстова Уваскрасення), міласць, міласэрнасць, чысціня, цярплінасць, самаахвярнасць, самаадданасць, паслухмянасць.

Дастаткова шмат адзначана аддзяслёўных назоўнікаў, якія адлюстроўваюць этапы духоўнага ачышчэння і станаўлення на правільны шлях вернікаў: *сакральнае спасціжэнне, адраджацца (адраджацца ў Хрысце), адраджэнне (нацыянальнае і духоўнае адраджэнне), пакланенне, пакаянне (каяцца, пакаяцца, шчырае пакаянне, пакаянныя намаганні, пакаянныя слёзы), спасенне (шлях спасення), ацаленне (малітоўнае і духоўнае ацаленне), збаўленне (збавіць), святкаванне, шанаванне, лікаванне (пасхальнае лікаванне), праслаўленне (праслаўляць Бога), ачышчэнне (ачышчэнне ад страцей, ачышчэнне Душы), чыстыя сэрцам, перамяненне, праабражэнне, адкрыццё Божэе, пакланенне, ушанаванне, збаўленне і інш. Паколькі прааналізаваныя пропаведзі прысвечаны аднаму з найвялікшых свят – святу ўваскрасення Хрыста – у іх адзначаны лексемы *ўваскрэснць/уваскрасаць (уваскрэслы, уваскрасенне), радасць Уваскрасення* і пад. З гэтым звязана і частотнасць ужывання лексемы *крыж*, яе вытворных і словазлучэнняў і фразеалагізмаў, у складзе якіх адзначаецца даная лексема: *узяць свой крыж, несці ўласны крыж, крыж пакутаў, ускласці Крыж, Крыж – гістарычны шлях Царквы* і пад. Прадстаўніча выглядае і словаўтваральнае гняздо з коранем *бог-*: *Богаўцялесненне, Богападабенства, абожанне, абожыцца, Бажаства, боскасць, пабожнасць*. Сустракаюцца і кампазіты з пачатковымі *блага-* і *дабро-*:*

благаславіць, благаслаўлены, благадаць (благадаць Божая), дабрадзейнасць, дабрадаянні, а таксама з пачатковымі дух-, душа: дух, душа, адухаўляцца, духоўная цвярозасць. У якасці сінонімаў (але не ўзаемазамяняльных варыянтаў) функцыянуюць назоўнікі *моц і сіла* (*моц і сіла Божая, сіла служэння Госпаду*).

Таксама семантычнае поле абстрактна з рэлігійнай семантыкай утвараюць словы *веліч* (*веліч Слова Божжага*), *промысел* (*промысел Божы, прамудры промысел*), *чалавецтва і боскасць* (як проціпастаўленне чалавечага і боскага пачаткаў іпастасі Хрыста), *шлях* (*шлях барацьбы, шлях Збаўцеля, шлях да сэрцаў*).

У гэце пропаведзей сустракаюцца метафары: *золата веры, ладан малітвы, смірна пакаяння*, а таксама субстантываваныя прыметнікі *нябеснае, зямное, вечнае, пераходзячае*.

Адмоўная канатацыя зафіксавана ў словах і выразах (іх значна менш за папярэднія) тыпу *зло, смерць, падман, цемра* (воіны *цемры*), *грэх* (*грахі цяжкія, смяротныя, палон граху, цемра граху, бездань грахоў*), *грахоўнасць, грашыць* (*саграшыць*), *грахоўны* (*грахоўная бездань, грахоўны свет, грахоўнае падзенне, грахоўны бруд, грахоўныя страсці*), *грэшны* (*грэшныя думкі*), *грэхападзенне, бязвер'е, ліхалецце, няволя, пралюбадзейства, блуд, блюзнерства, ілжывае сведчанне, нараканне, прыкрасць, бязбожжа* (*ваяўнічае бязбожжа*), *сурокі, накіды, апаганенае жыццё, спакушаць, шлях смерці, Іудаў шлях, страсці, пакуты, пакутваць, пакутніцкая смерць, смяротнасць, успенне, фізічныя мукі, ганьба, гордасць* (*гордасць – карань усіх грахоў*), *гардыня, пыха, адракацца* (*адрачыся ад веры*), *зрада Хрысту, духоўная катастрофа, духоўная вайна і пад*.

Такім чынам, у гэтых праваслаўных пропаведзях на беларускай мове назіраецца агульная тэндэнцыя да выкарыстання лексем грэчаскага і, радзей, царкоўнаславянскага паходжання (тыпу *ангел, мучанік, свяшчэннаслужыцель, свяшчэннае пісанне, асанна*), царкоўнаславянскае напісанне імёнаў святых, евангелістаў, святароў (тыпу *Іаан, Іакаў, Іуда, Грыгорый*), засведчана яскравая апазіцыя, супрацьпастаўленне ў межах хрысціянскай плыні веравызнання намінацый, належных да праваслаўнага кантынууму з выразнай станоўчай канатацыяй, якім супрацьпастаўляюцца намінацыі з каталіцкага і ўніяцкага асяроддзя з адмоўнай канатацыяй.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Кароткі царкоўнаславянска-беларускі слоўнік праваслаўнай лексікі / Біблейская камісія Беларускай Праваслаўнай Царквы: укладальнікі: прот. Сергій Гардун, прот. Аляксандр Пачопка, І. А. Чарота, Т. А. Матрунчык : пад. рэд. прот. Сергія Гардуна. – Мінск: Прыход Свята-Петрапаўлаўскага сабора ў г. Мінску, 2022. – 96 с.

УДК 821. 161. 3.09-84

ПРА КАНЦЭПТ СУМЛЕННЕ Ў БЕЛАРУСКІХ УСТОЙЛІВЫХ ВЫРАЗАХ І АФАРЫСТЫЧНЫХ ВЫСЛОЎЯХ

Гіруцкая Л. А., старшы выкладчык

*Беларускі нацыянальны тэхнічны ўніверсітэт
Мінск, Рэспубліка Беларусь*

Анатацыя: у артыкуле праведзены аналіз канцэпту *сумленне* і матэрыялаў розных лексікаграфічных крыніц з гэтай лексемай. Разгледжана сэнсавае нападўненне канцэпту ў афарыстычных выслоўях беларускіх пісьменнікаў і ўстойлівых выразах беларускай мовы.

Ключавыя словы: канцэпт сумленне, значэнне слова, устойлівыя выразы, афарыстычныя выслоўі.

ABOUT THE CONCEPT OF CONSCIENCE IN BELARUSIAN SET EXPRESSIONS AND APHORISTIC SAYINGS

Hirutskaya L. A., senior lecturer

*Belarusian National Technical University
Minsk, Republic of Belarus*

Summary: the article analyzes the concept of conscience and materials from various lexicographic sources with this lexeme. The semantic content of the concept in the aphoristic sayings of Belarusian writers and set expressions of the Belarusian language is considered.

Keywords: the concept of conscience, the meaning of the word, set expressions, aphoristic sayings.